

Interinstitutionellt etikorgan

2022/23:FPM106

Statsrådsberedningen

2023-07-07

Dokumentbeteckning

COM(2023) 311

MEDDELANDE FRÅN KOMMISSIONEN TILL
EUROPAPARLAMENTET, EUROPEISKA RÅDET, RÅDET,
EUROPEISKA UNIONENS DOMSTOL, EUROPEISKA
CENTRALBANKEN, EUROPEISKA REVISIONSRÄTTEN, EUROPEISKA
EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN SAMT
REGIONKOMITTÉN Förslag till interinstitutionellt etikorgan

Sammanfattning

Kommissionen presenterade den 8 juni 2023 sitt förslag om inrättande av ett interinstitutionellt etikorgan. Förslaget är en del av kommissionens bredare uppsättning av åtgärder för att främja integriteten samt försvara unionens demokratiska system och rättsstatsprincipen. Kommissionen föreslår att etikorganet ska omfatta Europeiska kommissionen, Europaparlamentet, Europeiska rådet, ministerrådet, Europeiska unionens domstol, Europeiska Centralbanken, Europeiska revisionsrätten samt Ekonomiska och sociala kommittén och Regionkommittén. Etikorganet ska dels utarbeta gemensamma etiska miniminormer för EU-institutionernas medlemmars etiska uppförande, dels utgöra en formell mekanism för samordning och diskussion om etiska krav mellan EU:s institutioner.

Regeringen välkomnar initiativet till ett interinstitutionellt etikorgan och instämmer i vikten av att medlemmarna av EU:s institutioner lever upp till etiska principer och de skyldigheter som är fastställda i EU-fördragen. Regeringen ser positivt på att gemensamma miniminormer kring etik för berörda EU:s institutioners medlemmar utarbetas. Regeringen anser att definitionen av medlemskap i ministerrådet behöver tydliggöras. Den interinstitutionella balansen bör värnas och överlappning i befogenheter och ansvar mellan institutioner bör undvikas.

1.1 Ärendets bakgrund

Den 16 juli 2019 presenterade kommissionens ordförande Ursula von der Leyen sina politiska riktlinjer och gav sitt stöd till inrättandet av ett ”oberoende etikorgan som är gemensamt för alla institutioner”.

Europaparlamentets resolution den 16 september 2021 angav att ”ett enda oberoende etikorgan i EU bättre skulle kunna säkerställa ett konsekvent och fullständigt genomförande av etiska normer i alla EU-institutioner för att garantera att offentliga beslut fattas med tanke på det allmänna bästa och medborgarnas förtroende för unionens institutioner”.

I sitt tal om tillståndet i unionen 2022 framhöll von der Leyen behovet av tydliga och konkreta åtgärder mot korruption. Den 3 maj 2023 presenterade kommissionen ett meddelande och ett direktivförslag som fokuserar på nuvarande och framtida åtgärder inom flera olika områden i kampen mot korruption (faktapromemoria 2022/23:FPM 93).

Vidare är förslaget om ett interinstitutionellt etikorgan förenligt med initiativ såsom det kommande paketet för försvar av demokratin och det interinstitutionella avtalet om ett obligatoriskt öppenhetsregister som ingicks mellan parlamentet, rådet och kommissionen i maj 2021.

Frågan om ett etikorgan aktualiserades åter i december 2022 i samband med den så kallade Qatarskandalen i Europaparlamentet. Flera ledamöter i parlamentet lyfte i samband med detta behovet av ett etikorgan som innefattar samtliga EU-institutioner och organ.

Sammantaget är förslaget om ett interinstitutionellt etikorgan en del av kommissionens bredare uppsättning av åtgärder i syfte att främja integriteten samt försvara unionens demokratiska system och rättsstatsprincipen.

Förslaget om ett interinstitutionellt etikorgan presenterades den 8 juni 2023.

1.2 Förslagets innehåll

För att säkerställa att medlemsländernas medborgare har förtroende för medlemmarna i EU:s institutioner skriver kommissionen att det är viktigt att medlemmarna lever upp till höga krav på oberoende och integritet. I sitt förslag konstaterar kommissionen att artikel 13 i fördraget om Europeiska unionen (EU-fördraget) anger att unionen ska ha en institutionell ram med syfte att främja dess värderingar. Kommissionen uppger vidare att det finns etiska riktlinjer i fördragen för vissa av institutionerna samt att flera institutioner har upprättat egna uppförandekoder och interna regler. Mot bakgrund av detta anser kommissionen att det har lett till en fragmentering av institutionernas etiska ramar med komplexa och splittrade regler. Det saknas också ett forum för diskussion och koordinering av dessa interna regler bland institutionerna. Det är således tydligt att det behövs en

gemensam etisk kultur bestående av strikta normer och samarbete mellan institutionerna.

2022/23:FPM106

Huvudsyftet med kommissionens förslag är att inrätta ett interinstitutionellt etikorgan som kommer dels utarbeta gemensamma miniminormer för medlemmarnas etiska uppförande, dels utgöra en formell mekanism för samordning och diskussion om etiska krav mellan EU:s institutioner. Etikorganets funktion ska dock inte inkräkta på institutionernas och organens befogenheter.

Kommissionen föreslår att det etiska organet ska omfatta medlemmarna i de sju EU-institutionerna och de två EU-organ som nämns i artikel 13 i EU-fördraget: Europeiska kommissionen, Europaparlamentet, Europeiska rådet, ministerrådet, Europeiska unionens domstol, Europeiska Centralbanken, Europeiska revisionsrätten samt Ekonomiska och sociala kommittén och Regionkommittén (artikel 1). Med medlemmar menas politisk tillsatta i ovannämnda EU-institutioner och organ, som exempelvis kommissionärerna, ordförande i Europeiska rådet och ledamöterna i Europaparlamentet. För ministerrådet innebär det enligt förslaget *”företrädarna på ministernivå i den medlemsstat som innehar ordförandeskapet”* (artikel 2). På begäran kan även Europeiska investeringsbanken bli medlem i etikorganet. Andra unionsorgan och unionsbyråer kan frivilligt tillämpa de gemensamma etiska miniminormerna och delta i diskussionerna i etikorganet (artikel 1). Varje EU-institution och organ ska representeras i etikorganet med en ordinarie ledamot och en suppleant som utses för en period om fem år eller till deras mandatperioder inom institutionen eller organet löper ut (artikel 3).

Kommissionen understryker dock att tjänstemän inom ovannämnda institutioner och organen inte omfattas av förslaget då tjänsteföreskrifterna för tjänstemännen i Europeiska unionen och anställningsvillkoren för övriga anställda i Europeiska unionen redan har infört en bred uppsättning av regler och förfaranden i fråga om etik och disciplinära åtgärder som är tillämplig på personal vid alla EU:s institutioner, organ, kontor och byråer.

Ordförandeskapet för etikorganet ska roteras mellan berörda EU-institutioner och organ på basis under en period av ett år (artikel 4). Etikorganets möten ska sammankallas av ordföranden. Ordförande får på sitt eget initiativ eller på begäran av någon part sammankalla ett möte. Vidare ska etikorganet hålla ett årsmöte för att bl.a. bjuda in företrädare för nationell, europeisk eller internationell organisation vars arbete bedöms vara relevanta för fastställandet av de gemensamma etiska miniminormerna (artikel 11).

Etikorganet ska bistås av fem oberoende experter som utses för en period om tre år av medlemmarna i etikorganet. Experterna ska närvara på alla möten som anordnas av etikorganet i egenskap av observatörer samt ge rådgivning till medlemmarna i etiska frågor som rör organets mandat (artikel 5). Vidare

ska etikorganet bistås av ett sekretariat som ska hantera etikorganets administration. Sekretariatet ska inrättas i kommissionen (artikel 15).

2022/23:FPM106

Enligt kommissionens förslag ska etikorganet främja en gemensam etisk kultur och öppenhet bland medlemmarna i de berörda EU-institutionerna och organen. Etikorganets uppgifter är följande:

1. Utarbeta gemensamma miniminormer som är tillämpliga på medlemmarna i de berörda EU-institutionerna och organen samt uppdatera dem vid behov;
2. Diskutera varje institutions och organs interna regler med hänsyn till deras utvärdering av tillämpning av de gemensamma miniminormerna;
3. Främja samarbete mellan institutionerna och organen i fråga om deras interna regler för etiska principer och uppförandekoder;
4. Utfärda en årlig rapport om etikorganets aktiviteter under föregående år (artikel 6).

Gällande de gemensamma miniminormerna skriver kommissionen att de ska utvecklas inom ramen för institutionernas skyldigheter enligt fördragen. Kommissionen föreslår vidare att de gemensamma normerna ska avse följande områden:

1. Redovisning av medlemmarnas intressen och tillgångar;
2. Sidoverksamhet och extern verksamhet under medlemmarnas mandatperioder;
3. Mottagande av gåvor, boende och resor från tredje part under medlemmarnas mandatperioder;
4. Mottagande av priser eller utmärkelser under medlemmarnas mandatperioder;
5. Åtgärder för villkorlighet och transparens inom ramen för Öppenhetsregistret, särskilt vad gäller möten med representanter för olika intressen;
6. Tidigare medlemmars nya engagemang och förbindelser efter mandatperioden.

Ytterligare områden kan inkluderas om alla medlemmar i etikorganet är överens. Därutöver ska etikorganet utveckla gemensamma minimistandarder med hänsyn till medlemmarnas allmänna förfaranden för att säkerställa och övervaka efterlevnaden av deras interna regler för ovannämnda områden. Etikorganet ska enas om de gemensamma etiska normerna med enhällighet och varje EU-institution och organ åtar sig att implementera dessa i sina interna regler (artikel 7).

Varje medlem av etikorganet ska sedan sammanställa en skriftlig utvärdering av sina interna regler och deras anpassning till de gemensamma etiska normerna inom högst fyra månader. Presentation av utvärderingen sker i

samband med ett möte i etikorganet. Därefter ska experterna avge ett skriftligt yttrande om medlemmarnas utvärdering inom två månader som följs av ett möte i etikorganet. Sekretariatet sammanställer sedan en rapport om åsiktsutbytet och avslutande kommentarer. Rapporten godkänns med enhällighet av medlemmarna i etikorganet. Varken diskussionen kring det skriftliga yttrandet eller rapporten ska vara rättsligt bindande (artikel 9).

Etikorganet kommer varken hantera enskilda utredningar eller påverka utredningarna av Europeiska byrån för bedrägeribekämpning, Europeiska åklagarmyndigheten, nationella polismyndigheter eller åklagarmyndigheter samt Europeiska ombudsmannen. Exempelvis är det Europeiska byrån för bedrägeribekämpning som ansvarar för oegentligheter och tjänstefel, ombudsmannen för fall av administrativa missförhållanden och varje institution när det gäller överträdelser av dess egna regler.

1.3 Gällande svenska regler och förslagets effekt på dessa

Förslaget rör avtal mellan EU:s institutioner.

1.4 Budgetära konsekvenser / Konsekvensanalys

Enligt kommissionen ska det interinstitutionella etiska organet finansieras genom omprioriteringar av medel inom beslutade ramar i den fleråriga budgetramen (MFF).

Kommissionen har inte gjort någon konsekvensanalys av förslaget.

2 Ståndpunkter

2.1 Preliminär svensk ståndpunkt

Regeringen välkomnar initiativet till ett interinstitutionellt etikorgan och instämmer i vikten av att medlemmarna av EU:s institutioner lever upp till etiska principer och de skyldigheter som är fastställda i EU-fördragen. Regeringen ser positivt på att gemensamma miniminormer kring etik för berörda EU:s institutioners medlemmar utarbetas. Regeringen anser att organets befogenheter behöver stå i proportion till dess syfte.

Regeringen anser att definitionen av medlemskap i ministerrådet och dess innebörd behöver tydliggöras. Den interinstitutionella balansen bör värnas och överlappning i befogenheter och ansvar mellan institutioner bör undvikas. Respektive institutions autonomi och ansvar inom ramen för fördraget måste respekteras.

Regeringen anser i linje med kommissionens förslag att eventuella ökade kostnader ska finansieras genom omprioriteringar av medel inom beslutade ramar i den fleråriga budgetramen (MFF).

2022/23:FPM106

2.2 Medlemsstaternas ståndpunkter

Medlemsstaternas ståndpunkter till kommissionens förslag är ännu inte kända.

2.3 Institutionernas ståndpunkter

Institutionernas formella ståndpunkter är ännu inte kända.

2.4 Remissinstansernas ståndpunkter

Förslaget och meddelandet har inte sänts på remiss.

3 Förslagets förutsättningar

3.1 Rättslig grund och beslutsförfarande

Artikel 295 Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

3.2 Subsidiaritets- och proportionalitetsprincipen

Kommissionen har inte gjort någon subsidiaritets- och proportionalitetsprövning.

4 Övrigt

4.1 Fortsatt behandling av ärendet

Kommissionen kommer att bjuda in alla institutioner och rådgivande organ till ett möte den 3 juli 2023 i Bryssel för att inleda den interinstitutionella dialogen och förhandlingarna.

4.2 Fackuttryck/termer